

BIBLIOTECĂ INSTITUTULUI BIBLIC

Gheorghe
ADEVĂRURI ISTORICE

ASUPRA

INTREGIRII NEAMULUI

CUVÂNT FESTIV

ȚINUT DE

I. P. S. PATRIARH-REGENT MIRON

ÎN

BISERICA ÎNCORONĂRII

DELA ALBA-IULIA, ÎN

20 MAI 1929, LA A 10-a

ANIVERSARE A UNIRII.

BUCUREŞTI

TIPOGRAFIA CĂRȚILOR BISERICEȘTI

J. 17.857/961

1929

151654

CUVÂNT FESTIV

Tinut de I. P. S. Patriarh-Regent MIRON, în Biserica
Incoronării dela Alba-Iulia, în 20 Mai 1929,
la a 10-a aniversare a Unirii.

Nu putem serbă cu vrednicie unitatea noastră națională și în deosebi alipirea Ardealului la patria mamă, — fără a reaminti generației de azi și din viitor, cu sentimente de adâncă și veșnică recunoștință, faptele acelora, cari — în cursul veacurilor de instrăinare — au contribuit cu munca lor la menținerea Românismului, la întărirea sa culturală, socială și economică și mai ales a celor ce cu vitejia și cu jertfa vieții lor au hotărât întregirea țării.

Se știe, că protopărinții poporului nostru au fost, după apunerea Dacilor, stăpânitorii băstinași ai pământului, pe care-l începe Dünarea

și-l împodobește cununa de munți a Carpaților, resfirându-se cu îndeletnicirile lor și mai ales cu turmele lor până la Mare, la Tisa și la Nistru, chiar și dincolo de aceste râuri. Acest pământ n'au voit a-l părăsi nici în timpuri grele, ci l-au apărat cu eroism legendar împotriva tuturor neamurilor cutropitoare.

Din miciile lor organizări sociale, politice, s'au putut înființa (în cursul veacurilor XII și XIV) cele 3 mari voevodate: al Ardealului, al Țării Românești și al Moldovei, ca organizații de Stat deosebite, dar cu aceleași elemente etnice.

Principatele Dunărene s'au menținut stătonic ca state românești, iar părțile de dincoace de Carpați au ajuns sub stăpâniri străine.

Incep acum suferințele românilor de aci, în trecut că să le schimbe credința, iar în urmă, că să le desființeze și naționalitatea. Vorba Apostolului Pavel: „Aducându-ne aminte de zilele cele mai dinainte... multă luptă de patimi am răbdat“ (Evr. X. 32.) O parte din Români — fie urmând cursul lor de continuă circulare, fie și mereu stingheriți de străini — descalecă din țara Făgărașului și contribue la consolidarea Munteniei; iar vitejii

lui Dragoş-Vodă și ai lui Bogdan trec din Maramureş în Moldova, întărindu-o.

Românii de dincoace de Carpați — deși slăbiți în puterea de rezistență — ca popor conservator, ducând un traiu de muncă câmpenească și în apropierea codrilor, alții de păstori în vecinică circulație și totuși de întoarcere la vatră, — și-au păstrat credința religioasă, cu acel adaus de cultură și de obiceiuri, care i-au format suflețul unitar, limba, cântările și distracțiile și toate calitățile etnice, în atmosfera cărora duceau **o viață proprie**; iar — în vreme de primejdie — se retrageau și se închideau — ca melcul — în siguranța vătării familiare. Și numai când apăsarea dușmană devinea insuportabilă, căută, cu mijloace extreme, să scuture jugul, ca sub Horia și mai târziu sub Iancu.

Viața acestui popor a ajuns deatâta ori în primejdie gravă.

Dar Voivozii principatelor Dunărene, biserică și ierarhii lor, cu un cuvânt frații mai liberi, au avut mereu gândul îndreptat spre frații oprimăți, cari le întăriseră și ei — în descălecările de circulare — rândurile cetățenilor răriji.

Când împrejurările le erau favorabile, Voi-

văzii lor cercau chiar a-și extinde posesiunea în părțile Ardelene și a libera o parte din frați.

Încă Mîrcea cel Bătrân, intitulat „Domn a toată Țara Românească“ își întindea stăpânirea nu numai în sudul Dunării, ci și în nordul Carpaților, unde i se închinau ducatul Amnașului, Făgărașului și Banatul Severinului.

Și unde păsea puterea acestor voivozi, viața românească lua avânt. În deosebi credința primă o întărire de a rezista oricărora ispite ori goane, deși adeseori a putut fi salvată cu simțite pierderi.

Ardelenii aveau, cum constată și marele nostru istoric Iorga, „sate și preoți“; dar **vlădiciile**, adică forța principală a existenței Românilor ardeleni până în ziua Unirii naționale, ni le-au dat — la început și câteva veacuri de departe — frații din principate. Și numai într'un târziu au putut Ardelenii a-și organiza ei însăși episcopiiile, cari în timpurile mai noi au lucrat nu numai pentru mândrirea vecinică, ci cu atâtă succes și pentru mândrirea vremelnică a poporului român din atâtea nevoi.

Importanța extraordinară a acestui fapt istoric ieșe cu atât mai mult la iveală, când știm, cum Românii Ardeleni au trăit o viață

proprie și publică românească **în și prin biserică** și așezămintele ei.

Așa apare în părțile Ardelene vladica Mararie încă, la 1397, adică 2 ani după încheierea tratatului din Brașov (1395), în care Mircea cel Bătrân nu se înfățișează în condiții egale cu împăratul Sigismund în lupta de apărare a creștinătății împotriva invaziunii turcești.

Radul-cel-Mare domn al Munteniei († 1508) — stăpânind Geoagiu din apropiere — înființează acolo episcopie, unde mai târziu întâlnim pe episcopul Cristofor. Și viața mănăstirească tot din țările române a pătruns în Ardeal. Intemeietorul primelor mănăstiri române, călugărul Nicodim († 1406), înființează și mănăstirea Prislop din țara Hațegului. Zamfira, Domnița Voivodului Muntean Moise Vodă, o restaurează și îndată apare acolo un vlădică românesc și alții după el.

Iară la nord, Ştefan cel Mare (1504) și fiul său Petru Rareș au izbutit a-și asigura și menține posesiunile dela Ciceu, Cetatea de Baltă și altele. Urmările favorabile ale acestei posesiuni se cristalizează repede în episcopia lui Ştefan dela Mănăstirea Vadului, înființate ambele de el. Această episcopie din timpul luptelor grele ale Reformației cunoaște, până

În vremea lui Alex. Lăpușneanu, vr'o 13
vlădici din cei mai distinși, trimiși și atârnători
de Mitropolia dela Suceava ; pe când episcopia
dela Geoagiu, gravită spre a Ungro-vlahiei.

Iară la sfârșitul veacului XVI (1595), — când
a încheiat Mihai Viteazul tratatul de alianță
cu principale Ardealului Sigismund Báthory,
acesta a recunoscut, că toate bisericile româ-
nești și toți slujitorii lor din cuprinsul Ardea-
lului se află „**sub despusul mitropoli-
tului din Târgoviște și trăiesc după
rânduielile bisericestii ale țării lui Mi-
hai**“. Acestea — biruind la Șelimber — intră
în Alba-Julia, unde înființează mânăstirea Sf.
Treimi și zidește o biserică ortodoxă, drept
catedrală a Mitropoliei Ardealului. Pe locul
altarului ei stă azi această biserică a Incor-
nării, unde am avut fericirea istorică a oficia
slujba dela încoronare a celui ce a reinviat
moștenirea lui Mihai și a desăvârșit pe vecie
alipirea Ardealului și întregirea neamului.

Mihai aduce dela Prislop pe episcopul Ioan
și-l aşază Mitropolit la Alba-Iulia. Si alți ur-
mași ai lui au venit din Principatele Române.

Dealtminteri Mihai nu crease un lucru nou,
căci încă dela 1359 — când s'a înființat Mi-
tropolia în Argeșul Țării românești — datu-i-s'a

mitropolitului de aci titulușul de „... al Ungro-Vlahiei și exarh al plaiurilor“ ceeace însemna că el și urmașii săi dela Târgoviște, mai târziu din București, aveau — ca delegați ai Patriarhului ecumenic din Constantinopol — grijă păstoririi Românilor — pe atunci toti drept-credincioși — din tot Ardealul, etc.

In puterea acestui drept — întărit și de convenția lui Mihai cu Sigismund Báthory — au sfîntit mereu mitropolitii Țării românești pe mitropolitii Ardealului. Cronica sfântă a Mitropoliei mele dela București păstrează **înscrierile** cu alegerea bisericească a Vlađieilor Ardeleni, făcute cu mâna lor, în cari cu îscălitura lor întăreau promisiunea a ține dreapta credință și a asculta în totul de Mitropolitul Ungro-Vlahiei, încheiând cu „Aşa să le ajute Dumnezeu“.

A priceput marele Mihai Viteazul cu vioaia sa minte nu numai militară, ci și politico-diplomatică, ce putere infățișează biserică română — una și nedespărțită — pentru unitatea sufletească și deci pentru viitorul neamului? Deacea a reînnoit legătura veche de veacuri cu biserică Munteniei, care a durat până la 1700, când Austria cu lozinca ei „divide et impera“ a rupt-o, văzând ce pri-

mejdie cuprinde pentru împărăția ei această legătură. Mergând mitropolitii Ardealului la mitropolia Ungro-Vlahiei pentru a fi hirotoniți, intrau cu acea ocazie și pe la Voivodul țării, dela care — încărcați de daruri — se întorceau îmbărbătați și însuflați la scaunul pastoririi lor, unde îi așteptau multe greutăți, pe cari însă le învingeau cu ajutorul fraților de peste munți.

Episcopul Dosofteiu (1622—25) vine la Alba-Iulia la stăruința Voivodului Ștefan Tomaș din Moldova, unde era exarh al mănăstirilor.

Mitropolitul Ilie Jorest al Albei-Iulia vine dela mânăstirea Putna la sfatul lui Vasile Lupu.

Mulți alți Domni români, ca Matei Basarab, Șerban Cantacuzino și în deosebi Constantin Brâncoveanu, dau Ardealului o deosebită atenție, zidind biserici și mânăstiri. Constantin Brâncoveanu scrie despre Mitropolia dela Alba-Iulia „că se luptă cu potrivnicii ei, ca o corabie în mijlocul valurilor învizurate ale mării“. Deacea oferă mitropolitului ajutor bănesc în galbeni și moșia Merișani. Zidește la Sâmbăta-de-jos mânăstire, a cărei restaurare e aproape gata, la Făgăraș biserică.

Biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului primește din belșug danii multe în moșii și

munți dela mai mulți voevozi români, din cari a susținut însemnate aşezăminte de cultură românească, ca liceu clasic, liceu real, școală comercială, școale primare numeroase etc. Scrisorile lui Constantin Brâncoveanu, către Brașoveni sunt dovezi clasice de marea îngrijire ce-o da Românilor Ardeleni, în primejdie de a-și pierde credința, care i-a ocrotit de veacuri.

Multe alte biserici, ca cea dela Porcești, Răsinari, Ocna Sibiului, Buia, etc., sunt făcute de voevozii români.

Până și biserică mănăstirii dela Munkács, dincolo de Maramureș, în părțile rutenești, e zidită de voivodul Moldovean Constantin, la 1661 (Hodinka Antal, Istoria episcopiei gr. cat. din Munkács, pg. 173).

* * *

Iară în vremea tiparului, tot din țara românească, dela Târgoviște, vine vestitul cărturar diaconul Coresi la Brașov și să străduește o viață întreagă a scrie cu tiparul în limbă românească cărți pentru trebuințele bisericilor. Ucenicii lui fac tipografii românești la Orăștie, și la Sebeșul-săsesc în veacul XVI. Când

mitropolitii din Alba-Iulia vor să reînnoiască tiparnița lor, dela Matei Vodă le vin teascurile și meșterii tiparnici. „Meșterii străini“ de cari vorbește Mitropolitul Simion Ștefan în Noul Testament dela Belgrad, (1648), înseamnă tipografi din Tara Românească. În vestita prefață a acestui Nou Testament vorbește acest mitropolit atât de elocvent, ca și înainte de el mitropolitul Varlaam al Moldovei, despre unitatea limbii și prin limbă a sufletului românesc, care avea să fie prima garanție a unității noastre. Asemenea tipografi au lucrat în continuu în Ardeal până în vremea lui Constantin Brâncoveanu; chiar și la tipografia fraților dela Blaj, până târziu.

* * *

Dealtă parte, aflăm cărțile de slujbă bisericească, tipărită în principalele Dunărene, răspândindu-se în tot Ardealul până în nordul Maramureșului și în satele de lângă Tisa Torontalului și la Panciova de lângă Dunăre. Cazania Mitropolitului Varlaam dela Iași (1643) și Pravila cea mare a lui Matei Vodă (1652) le găsim și în sate mici din Banat. Până și schitulețul din Toplița leagănului meu smerit,

întemeiat de o doamnă din Moldova, primea cărti rituale dela Târgoviște. Preoți din Maramureș veneau la București să cumpere cărti. Iar din principate circulau mereu călugării cu traista plină de cărti din tiparnițele mănăstirilor dela Râmnic, Govora, Buzău, Neamțul, etc., în tot Ardealul și Banatul.

Călugării — ca și păstorii — nu cunoșteau granițe. Treceau din principate în Ardeal și înapoi, răspândind slova bisericească și românească, căci modești — cum se întărașau — nu prea erau băgați în seamă.

* * *

Din aceste date — la cari istoria mai poate adăuga multe alte, — rezultă evident, cum întreaga viață sufletească superioară a Românilor Ardeleni s'a îndrumat veacuri de-a-rândul de frații de dincolo de Carpați, cu viață socială și politică independentă. Chiar și când dela Ardeleni venea inițiativa — spune Iorga — „Pecetea României libere era necesară pe orice înoire pentru ca ea să devie dogmă acceptabilă pentru Românii ceilalți“. Aceste influențe și îngrijiri, au creat unitatea de limbă, cum nu o are alt popor — de

credință și de simțire, cări în mod firesc trebuiau să pregătească și unitatea politică.

Când stăpânitorii străini au observat primejdia acestor legături frătești, au început reacțiunea. Episcopul catolic Napragy din Alba-Iulia cere — după căderea lui Mihai — să fie dărâmată biserică zidită aici de el, fiind că nu se cuvine să stea o biserică „schismatică” lângă fereastra palatului din Alba-Iulia. (Non decef penes fenestram pallacii schismaticum templum fieri: 18, II—1602).

S'au început prigoniri înverșunate contra celor veniți din Tara românească, interzicându-se, după căderea lui Mihai, mai ales preoților și călugărilor intrarea în Ardeal, căci — ziceau Ungurii — „prin călugări le-a venit perirea din Tara românească. Să fie deci toți izgoniți din Ardeal, căci ei fac pe spionii, și au dus lui Mihai vesti de starea lucrurilor“.

Tocmai din aceste motive, toate episcopiile cu mitropolie cu tot, au fost nimicite, în cursul veacului al XVIII; iar mănăstirile arse și zdrobite cu tunurile austriace, iar călugării alungați.

Este deci cert, că îngrijirea fraților din principiate de soarta Ardelenilor a fost nu numai statornică în tot cursul veacurilor, ci și **salvatoare** pentru ei.

Dar chiar existența pasivă a principatelor Dunărene, mai târziu a Regatului român, era pentru România din provinciile subjugate o forță de încurajare, o nădejde vie a celor ce cu timpul au să vie, o speriență a agresorilor, ca să-i mai îmblânzească și împiedece în pornirile lor. Cu drept cuvânt scrie încă fiul lui Mircea, Alex. Aldea, conducătorilor orașului Sibiu, că „dacă s-ar întâmpla să piară Țara românească, ar peri și ei“.

Dar Români liberi n-au stat nepăsători nici în ultimul timp față de prigonirile fraților din Ardeal, cari devineau tot mai îndrăzneți și a căror reamintire azi numai ar turbura aceste clipe festive.

Oricât de largă se părea într'un timp că se deschide prăpastia dintre Ardeal și Țara românească prin tendonțele Habsburgilor de a-i îstrăina pe Ardeleni de aspirațiile și credința, ce o are restul neamului, totuși nădejdea de ușurare a acestora era îndreptată mereu peste munți. Chiar vestitul episcop martir al bisericii surori Inocențiu Micu Clain, când pentru ținuta-i românească trebuia să plece amărât până în adâncul sufletului în cel din urmă drum al său, spre Viena, a spus protopopilor săi, intruși la sinod în vara anului

1744: „Dacă mă întorc dela Viena, voi pleca cu voi preste munți“. Dar nu s'a mai putut întoarce, fiind exilat la Roma, unde a murit. Intocmai spuneau și țărani în timpul revoluției lui Horia: „decât să se mai întoarcă la starea de iobagie, mai bine părăsesc Ardealul și trec cu toții în Tara Românească“. Aici a și fost în cursul veacurilor adăpostul atâtore Ardeleni pribegi, plămădind și ei — împreună cu frații liberi — aluatul întregirii de mai târziu a neamului, pregătind realizarea visului, care a cauzat atâtea nopți neliniștite agresorilor seculari.

După biruința lui Mihai la Șelimber și instalarea lui la Alba-Julie, istoricul Ardelean Gáspár Veres Boitinus termină povestirea acestei biruințe cu sentința: „Legea inevitabilă a destinului nu poate fi schimbată prin nici un fel de prevedere umană“ („Inevitabilis fatorum lex humana providentia mutari non potest“). Așezarea stăpânirii românești din Ardeal era deci considerată încă dela 1600, ca o lege inevitabilă a destinului.

Acest destin l-a realizat — după biserică întemeiată, organizată și ajutată de frații liberi — al doilea factor hotărâtor în istoria neamului — *armata lor*, ostașii gloriosului Rege Fer-

dinand cu vitejii ei generali și ofițeri, ajutorați de armatele aliate, încât bărbații de stat ai țării — cari au pregătit mereu și conștient unirea politică integrală, — după biruințele ostășești — au putut pe calea unitatea națională, în sfatul marilor aliați.

Cu drept cuvânt a putut rosti la începutul lui August 1919 în marele sfat național dela Sibiu, președintele guvernului Ardelean, acum al guvernului României întregite, cuvintele: „Noi mărturisim cu recunoștință, că unirea neamului românesc a făcut-o România independentă, după cum pe vremuri Piemontul a fost acela, care a săvârșit unirea Italiei. România și bărbații ei cu prisos au înțeles, ce trebuie să facă, și regatul vechi a fost la înălțimea chemării sale“ („Patria“, 7 August 1919).

Iată de ce, înainte de-a veni la Alba-Iulia, adus-am prinos de recunoștință — în numele Ardealului și a tuturor Românilor — osemintelor dela Mărășești și prin ele tuturor celor ce prin jertfa lor supremă ne-au dat alipirea Ardealului la patria mamă, și armatei române, care chiar în capitala Ungariei a rezolvat procesul milenar dintre 2 neamuri vecine, din cari unul în mod nefiresc voia să

lipsească pe celălalt de ființă sa etnică și viață proprie.

Iată de ce eram datorii a răsplăti și bisericiei strămoșești marile ei servicii făcute neamului, alegând deocamdată locul unde se va clădi „Catedrala Mântuirii neamului“ drept semn de recunoștință față de Atotputernicul Dumnezeu, care ne-a ocrotit în cursul celor 20 veacuri de existență și dela care și pe viitor așteptăm tot darul și ajutorul, precum cu drept cuvânt observă adânc cugetătorul Eminescu, când scrie: „Istoria lumii -cugetă, deși încet... însă sigur, și istoria omenirii e cugetarea lui Dumnezeu“.

Lui avem deci să-l mulțumim ceeace suntem.

Cu sentimente de vecinică recunoștință către frații din vechiul regat, cari pentru deschiderea Ardealului **din cea mai curată iubire de frate** au jertfit hecatombe de cei mai viguroși și iubiți fii ai lor, — cu cheamarea Românilor de pretutindenea la iubire și încredere și la cinstă muncă frătească și armonică de consolidare a scumpului patriomoniu câștigat: — ne încredințăm, ca și în trecut, în mâna Celui de sus, rostind în rugăciunile noastre zilnice cuvintele insuflețitului vechiu-dascăl dela Brașov:

„Lăudați-L, că e mare Dumnezeu,
„C'a păzit cu mâna tare
„Pe Român, poporul său“, Amin.

M.

